בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

רמ"ש 41588-07-20

בפני כבוד השופטת אספרנצה אלון

המבקש י.ט.
ע"י ב"כ עוה"ד צבי גולן ואח'

נגד

המשיבים 1. ט.א.
2. ט.ש.
3. ט.ט.
4. ט.ל.
ע"י ב"כ עוה"ד יקירה טובבין

פסק דין

1. לפני בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט לענייני משפחה בחדרה מיום 22.6.2020, שניתנה ע"י כב' השופטת הדס גולדקורן בתיק ת"א 29005-09-18 (להלן: "**בית משפט קמא**") בגדרה הורה בית משפט קמא כדלקמן:

> "**לצורך קידום ההליך שבפניי, המבקש ימציא לתיק בית המשפט העתקי שלוש צוואות של המנוחה ויגיש בקשה לקיום צוואה בפני הרשם לענייני ירושה. הנ"ל יבוצע בתוך 30 ימים מהיום**".
>
> (להלן: "**ההחלטה מושא הערעור**").

הצדדים וההליך בפני בית משפט קמא

2. המבקש הינו דודם של המשיבים, אביהם של המשיבים נפטר בשנת 2008. המשיבים הינם נכדי המנוח א.ט. ז"ל, אשר נפטר בשנת 2011 (להלן: "**המנוח**") והמנוחה ד.ט. ז"ל, שנפטרה בשנת 2017 (להלן: "**המנוחה**"), למנוח ולמנוחה היו שני ילדים – י.צ. שיבדל"א (הוא המבקש), וי.ש., שכאמור, נפטר עוד בחיי ההורים והמשיבים הינם ילדיו.

3. כשבע שנים לאחר פטירת המנוח, ביולי 2018, הגיש הנכד, משיב מס' 1, בקשה למתן צו ירושה אחר המנוח, ובספטמבר 2018 הגיש המבקש התנגדות לצו ירושה ובמסגרתה טען כי המנוח הותיר אחריו צוואה מיום *** שהיא צוואה תקפה ושרירה ולפיכך אין ליתן צו ירושה. נוכח זאת, הורתה הרשמת לענייני ירושה בחיפה כי הבקשות תועברנה לבית המשפט לענייני משפחה בחדרה. ביום 3.10.18 קבע בית משפט קמא כי ככל שבידי המבקש צוואה מקורית, עליו להגיש בקשה לקיום צוואה בפני כב' הרשמת לענייני ירושה, שאם לא כן, תימחק ההתנגדות ויינתן צו ירושה. באוקטובר 2018 הגיש המבקש בקשה לקיום צוואות המנוח והרשמת לענייני ירושה העבירה את הבקשה לבימ"ש קמא. בימ"ש קמא הורה לצדדים ביום 31.5.20 להודיע בידי מי נמצאת הצוואה המקורית של המנוחה. ביום 11.6.20 הודיע המבקש כי בידיו שלוש צוואות מקוריות של המנוחה, הצוואה

מיום XXX, מיום YYY ומיום ZZZ (להלן: "**צוואות המנוחה**"). בשל הודעה זו, נתן בית משפט קמא את החלטתו, מושא בקשת רשות הערעור.

<u>תמצית טענות הצדדים</u>

4. ביום 19.7.20 הגיש המבקש בקשת רשות ערעור על ההחלטה. לטענתו, חרג בימ"ש קמא מסמכותו, עת דרש להגיש את עותקי צוואות המנוחה, ועת דרש להגיש בקשת קיום, שהרי אין כל מקור חוקי לחייב אדם לקיים צוואה. צוואה הינה דבר פרטי ואישי, ואין להורות על הגשת עותק מהצוואה, מבלי להזדקק תחילה לזהות הצדדים ומעמדם ביחס לעיזבון המנוחה, ולעמדתו, משיב 1 (ו/או יתר המשיבים) אינם יורשי המנוח. משהורה בימ"ש קמא כי על המבקש להגיש בקשה לקיום צוואה, הדבר פוגע במעמדו של המבקש, ככל שיחפוץ להתנגד לצוואה.

5. בתשובתם, ביקשו המשיבים לדחות את בקשת רשות הערעור. לטענתם, עיקרון כיבוד רצון המת הינו עיקרון יסוד בדיני ירושה. מכוח סעיף 75 לחוק הירושה, אין זכות להעלים צוואות ולהסתירן, אלא ישנה חובה חוקית למוסרן בפני הרשות המוסמכת, קרי הרשם לענייני ירושה. צדק בימ"ש קמא, עת הורה על הגשת צוואות המנוחה, דבר שיש בו כדי להגיע לחקר האמת ועשיית צדק. צוואה אינה דבר שנכתב לצרכים פרטיים, אלא מהווה את רצונו האחרון של הנפטר, וזאת במטרה ליישמו ולבצעו בפועל. מסירת צוואות המנוחה אינה פוגעת במעמדו של המבקש להגשת התנגדות. יתכבד המבקש ויגיש את צוואות המנוחה לרשם, הרשם יפעל לקיומן, והמבקש יוכל להתנגד להן אם כך יחפוץ.

<u>דיון והכרעה</u>

6. החלטתי לתת רשות לבקשת הערעור, ולדון בה כאילו הוגש הערעור על פי הרשות שניתנה. ערעור זה - דינו להידחות ברובו מבחינה מהותית.

7. ב"כ המבקש מלין על כך שבית המשפט חייב את המבקש לקיים את צוואת המנוחה, ומדובר לטענתו בשאלה עקרונית - האם לבית המשפט יש את הסמכות לצוות על אדם לבצע פעולות שאין בחובתו לבצע ובנוסף לחייבו בהוצאות אלה. אלא, שבית משפט קמא ביקש, מכוח סמכותו הטבועה, לחשוף את צוואת המנוחה. לו היה המבקש מודיע לבית משפט קמא כי אין הוא מבקש את צו קיום הצוואה, חזקה היא כי בית המשפט קמא היה נוקט בביטוי "מסירת צוואה" תחת הביטוי "בקשה לקיום צוואה". אלא, שהמבקש לא הודיע כל עמדה באשר לצוואה. אזכיר, כי אותה הוראה המורה על הגשת בקשה לקיום הצוואה, נתן בית משפט קמא גם בעניין צוואת המנוח, והמבקש פעל בהתאם לכך (ראו ההחלטה כאמור מיום 3.10.18).

8. בית משפט קמא הורה למבקש לבצע שתי פעולות תוך 30 יום, האחת - להמציא לתיק בית המשפט את העתקי הצוואות, והשנייה - להגיש בקשה לקיום צו צוואה בפני הרשם לענייני ירושה.

מההוראה הראשונה המורה על המצאת הצוואות לתיק בית המשפט, התעלם המבקש ורק משחויב בדיון שהתקיים בפניי, מסר במהלך הדיון את הצוואות למשיבים. לרשם הירושות, מסר המבקש ביום *** את שלושת הצוואות בהתאם לסעיף 75 לחוק הירושה (ראו אישור מנהלת מחלקת ירושות מהרשם לענייני ירושה מחוז חיפה והצפון מיום ***). ההסכמה למסור את הצוואות נעשתה רק בדיון שהתקיים בפניי: "**לאור הדברים ששמעתי מבית המשפט, אנחנו נכבד את המלצת בית המשפט, קרי, נפקיד את הצוואות ברשם הירושה תוך 7 ימים**".

9. חוק הירושה, התשכ"ה- 1965 (להלן: "**חוק הירושה**") קובע כדלקמן:

> **מסירת צוואה לרשם לעניני ירושה (תיקון מס' 8) תשנ"ה-1995 (תיקון מס' 9) תשנ"ח-1998**:
>
> **"75. (א) מי שיש בידו צוואה חייב למסרה, במקור או בהעתק מאושר, לרשם לעניני ירושה מיד לאחר שנודע לו על מות המצווה.**
>
> **(ב) המפר הוראות סעיף זה, דינו - מאסר שלושה חדשים או קנס".**

10. מטרתו של סעיף 75 לחוק הירושה היא לאפשר עיון בצוואה שברשות הרשם, ומי שמעוניין בכך יוכל להגיש בקשה לקיום הצוואה או בקשה להתנגדות לקיום צוואה. מסירת הצוואה לידי הרשם צריכה להיות **מידית**. הביטוי "**מיד**" המופיע בסעיף 75 לחוק הירושה, מעיד על גישה קפדנית לחובה זו שהוטלה על ידי המחוקק (עיין ש' שילה, **פירוש לחוק הירושה, תשכ"ה-1965**, כרך שלישי, עמ' 111-113). מצוות המחוקק למסור את הצוואה איננה בגדר המלצה, אלא נושאת בחובה מאסר או קנס. ודוק, זהו הסעיף היחידי בין סעיפי חוק הירושה, הקובע עונש ברור על אי מילוי הוראה שנקבעה בחוק הירושה לגופו. הסעיף בא לא רק כדי למנוע את הסתרת הצוואה, הוא גם מעביר מסר לאנשים שאינם קשורים כלל לתוכן הצוואה, כי אסור אף להם להיות אדישים כאשר בידם מצויה צוואה, וחובה עליהם למסור אותה לרשם לענייני ירושה. חובה זו היא בעלת משמעות אזרחית ופלילית כאחת, היינו, מי שאינו נוהג על פי האמור בסעיף 75, לא רק שאינו מצטיין באזרחות טובה, אלא הוא, כפשוטו, עבריין (עיין ש' שילה, שם). כדי לעבור על הסעיף האמור אין צורך בכוונה מיוחדת לשבש הליכים או להסתיר צוואה. מי שמסתיר צוואה בכוונה, יישפט על כך לפי דיני העונשין, כדוגמת סעיף 395 לחוק העונשין, תשל"ז-1977, הנושא עונש של עד חמש שנות מאסר.

11. ב"כ המבקש, טען כי אי הפקדת הצוואה נבעה מטעות בתום לב.

> **"5. ...אכן טעה בתום לב באי הפקדת צוואתו של המנוח כאמור בחוק, וזאת בעקבות הודעתה של אשתו של המנוח כי לא היה לה עניין וצורך לקיים את צוואתו. ב"כ המבקש היה נאמן של שניהם ופעל עפ"י הוראותיהם והוא מצטער על טעותו ללא זדון".**
>
> (תגובה מיום 28.10.20).

12. מתקשה אני לקבל הסבר זה. בענייננו, המבקש ו/או ב"כ המבקש, הצפינו את צוואות שני המנוחים שנים ארוכות. את צוואת המנוח שמר באמתחתו המבקש ו/או בא כוחו לתקופה של כ-7 שנים וחשף אותה רק לאחר שחויב על ידי בית משפט קמא (ראו ההחלטה מיום 3.10.18). כך גם באשר לצוואות המנוחה, אותן נמנע לגלות ולחשוף במשך 3 שנים. חובת מסירת הצוואה מוטלת על מי שבידו צוואה. חובת נאמנות או תנאי שהתנה מפקיד הצוואה בידיו של המחזיק בה, ולפיו אסור לו למסור את הצוואה למישהו אחר, נסוגים מפני החוק. על המסירה להיות מיידית (עיינו שילה, עמ' 112).

13. זאת ועוד, המבקש לא טען כי לא ידע שעליו למסור את הצוואה, וחזקה על בא כוחו, שהינו עורך דין ותיק, כי ידוע ידע היטב את הדין המפורש. לעניין טענת ב"כ המבקש כי הוא היה נאמן של המנוחים ופעל על פי הוראותיהם, אשיב כי מי שמחזיק צוואה בידיו חסר כל שיקול דעת לעניין מסירתה. טענת ב"כ המבקש כי למנוחה לא היה עניין לקיים את צוואת המנוח, לאו טענה היא. רצונה, ככל שהיה כזה, נסוג מפני הוראות החוק (עיין ש' שילה, שם).
צוואות המנוחה מצויות היו בידי המבקש או בידי בא כוחו, כפיקדון לביצוע רצונה, ולא כקניינם. אין הם רשאים לנהוג בהם כמנהג בעלים. כאמור, החובה למסור צוואה היא מוחלטת וחלה בין שיש כוונה לבקש צו קיום צוואה ובין שאין כוונה כזו. אין חובה על פי דין לבקש קיום צוואה אך יש חובה למסרה לרשם. גם אם אדם מתכוון להגיש צוואה לקיום צוואה, אך מסיבה זו או אחרת, אין בדעתו לעשות כן מיד, חייב הוא למסור תחילה את הצוואה לרשם ללא קשר לבקשה העתידית לקיומה. לכן, השהיית מסירה לשם הכנה מדוקדקת לקראת בקשה לקיום צוואה, מהווה עבירה על הסעיף (עיינו שילה, עמ' 112).

יפים ונכונים לענייננו הם הדברים שאמרה השופטת ג. לוין ברמ"ש (מחוזי באר שבע) 42302-10-15 **א.צ נ' י.צ** (פורסם בנבו, 27.01.2016), כדלקמן:

> **"...המחוקק ציווה מפורשות על כל מי שיש בידו צוואה למסור אותה לרשם לענייני ירושה מיד לאחר שנודע לו על מות המצווה, ציווי שלצדו סנקציה פלילית (סעיף 75 לחוק הירושה; ר' ש' שילה, פירוש לחוק הירושה, תשכ"ה-1965, כרך שלישי, עמ' 113-111). מצוות המחוקק, הנחושה והנחרצת, היא שכל צוואה שנכתבה תתגלה ותובא אל הרשות המוסמכת. הצוואה כשלעצמה, חודרת אל פרטיותו של המצווה, היא חושפת את צפונות ליבו ואת מאווייו הכמוסים ביותר. חרף זאת, הדין מורה על חשיפתה, ללא כל שיקול דעת למי שמחזיק בצוואה. נמצא כי עריכת צוואה, גם אם בחייו של המצווה מצויה תחת חסיון עו"ד-לקוח, אינה חוסה תחת החיסיון לאחר פטירת המנוח..."**.

14. באשר לרצון המנוחה, ומבלי להביע כל עמדה איזו צוואה מבין השלוש היא הצוואה התקפה, הרי שדי בעיון בסעיף 3 לצוואה מיום ZZZ, אותה ערך ב"כ המבקש, ממנה עולה כי היא

ביקשה שצוואתה תקוים, כדלקמן: "**אני עושה צוואה זו בפני עו"ד *** שהיה עו"ד היחיד של משפחתנו ושירת אותנו בנאמנות עשרות שנים ואני סומכת עליו כי ידאג שצוואתי זו תקוים כלשונה וכרוחה כי זה רצוני וזו משאלתי האחרונה**".

15. אשוב ואזכיר, כי עסקינן בדיני צוואות, המהווים כל כולם כלי שרת, הן מבחינה מהותית והן מבחינה דיונית, לכיבוד רצונו של המת, הנגזר מהאוטונומיה של הרצון הפרטי ומזכות הקניין של המצווה, המהווים שניהם זכויות חוקתיות בישראל (עיינו ע"א 724/87 **כלפה נ' גולד**, פ"ד מח(1), 22, 28 (1993); ע"א 1900/96 **טלמצ'יו נ' האפוטרופוס הכללי**, פ"ד נג(2) 817, 825 (1999); ע"א 490/99 **אטינגר נ' אבן טוב**, פ"ד נז(5) 145, 156 (2003); רע"א 3130/05 **רבינוביץ' נ' האפוטרופוס הכללי** ([פורסם בנבו], 14.9.2006)). המבקש נתפס בלשון ההחלטה - "בקשה לקיום צוואה" ולא לתכלית ההחלטה שבמהותה נועדה להגשים את רצון המנוחה. נפסק, כי המהות היא החשובה, ולא דקדוקים צורניים. אין זה ראוי לסכל את רצונו של המת מנימוקים פורמאליים (עיין חוות דעתו של כבוד הנשיא א' ברק בע"א 719/97 **אהרן נ' אהרוני**, פ"ד נד(3) 469, 479 (2000), ע"א 1966/07 **עמליה אריאל נ' קרן הגמלאות של חברי אגד בע"מ** (פורסם בנבו, 09.08.2010)).

16. זאת ועוד, התנהלותו של המבקש אינה עולה בקנה אחד עם חובת תום הלב הדיונית. הלכה פסוקה היא כי חובתו של בעל דין להפעיל את כוחותיו המשפטיים-דיוניים בתום לב, כפי שבעל דין הגון וסביר היה פועל. המבחן הראוי לכך הוא זה הלוקח בחשבון את נסיבותיו המיוחדות של המקרה, תוך העברת נסיבותיו בכור היתוך של התנהגות הגונה וסבירה (עיינו בר"ע 305/80 **רפאל שילה נ' שלמה רצקובסקי**, לה(3) 449 (1981)). בענייננו, נגועה התנהלות המבקש בחוסר תום לב דיוני. המבקש לא מסר את הצוואות, לא לתיק בית המשפט ולא לרשם הירושות. צוואות המנוחה היו מצויות בידי המבקש ו/או בא כוחו, במשך שלוש שנים מאז פטירתה. היה על המבקש להפקידה מיד עם פטירתה. בית משפט קמא נתן הוראה מפורשת המורה על המצאת הצוואות לתיק בית המשפט והמבקש בחר שלא לבצעה. במקום לפנות לבימ"ש קמא ולהודיע כי הוא הפקיד את הצוואה ואין בדעתו לבקש צו קיום צוואה, בחר המבקש להגיש בקשת רשות ערעור, תוך שאינו מיישם החלטתו של בימ"ש קמא, אינו מגיש בקשת עיכוב ביצוע, וכדברי המשיבים, שהמנוחה הינה סבתם, "קובע עובדות בשטח". לטענתם, בהתנהגותו, גרם לאובדן זמן יקר, הן שיפוטי והן שלהם. מסירת צוואות המנוחה לידי המשיבים נעשתה רק ביום ***, ולידי הרשם רק ביום ***, קרי באיחור של מעל 3 שנים מיום פטירתה. אילו פעל המבקש בהתאם לדין, כמצוות המחוקק, לא היה כל צורך בהחלטת בימ"ש קמא, ולא היינו נדרשים להתכנס לדיון בבקשת רשות הערעור, מושא החלטה זו.

17. טענת המשיבים באשר להתנהלות ב"כ המבקש, הינה טענה שחורגת ממהות הערעור והיא עניין ללשכת עורכי הדין, ככל שהמשיבים ימצאו לנכון לפעול בעניין זה. באשר לקביעה איזו מבין שלושת הצוואות של המנוחה הינה הצוואה התקפה, הרי שקביעה זו צריכה להתברר בפני הערכאה המבררת, בהליך נפרד, ובלבד שתוגש התנגדות לרשם הירושות.

<u>סוף דבר</u>

18. אני מחייבת את המבקש לשלם למשיבים הוצאות משפט בסך של 12,000 ₪, אשר ישולמו תוך 30 יום מהיום, שאם לא כן, יישאו הפרשי הצמדה וריבית.

המזכירות תמציא פסק הדין לצדדים ותסגור התיק.

<u>פסק הדין מותר לפרסום לאחר עריכה והשמטת פרטים מזהים.</u>

ניתן היום, כ"ז כסלו תשפ"א, 13 דצמבר 2020, בהעדר הצדדים.

אספרנצה אלון, שופטת